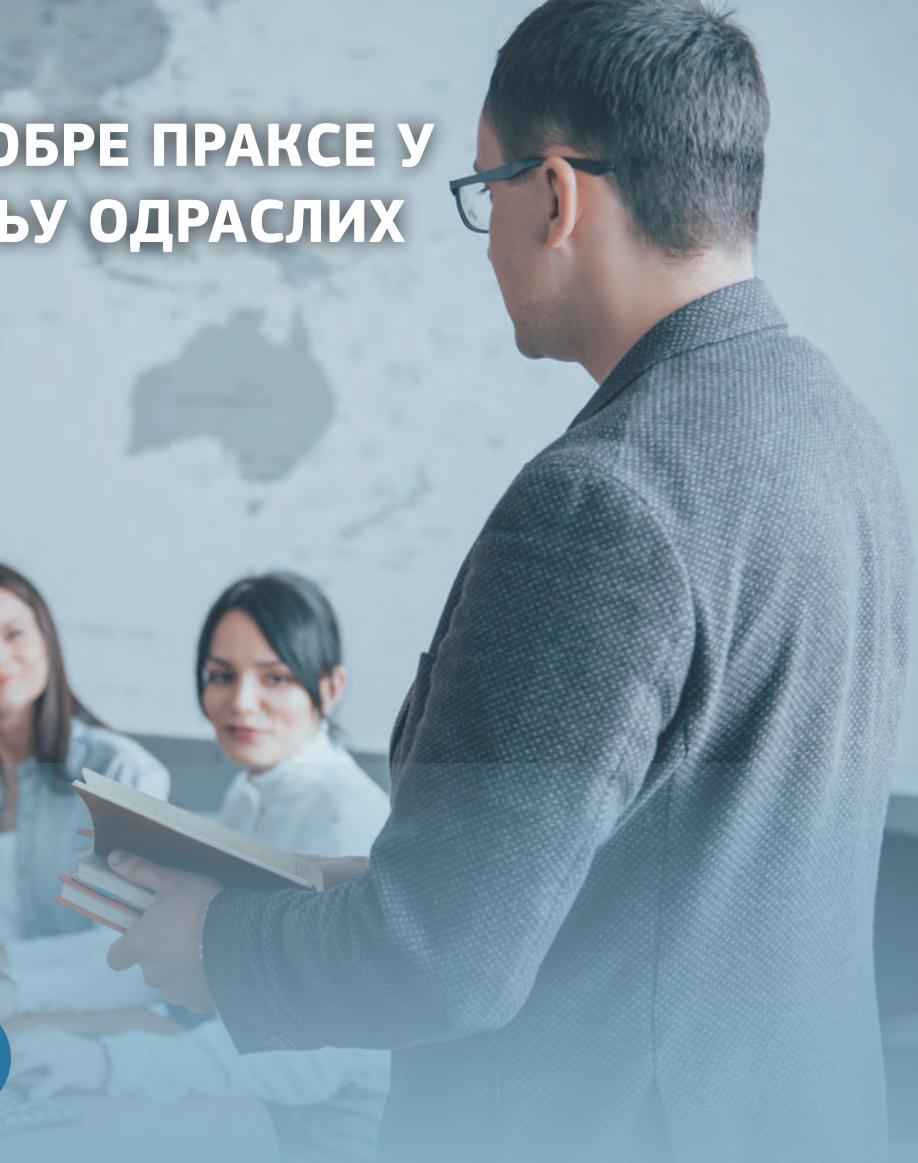

ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ У ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ

EPALE Србија

EPALE
Србија

САДРЖАЈ

УВОД	4.
Библиотека града Београда	5.
Academia Educativa, Београд	9.
Београдско удружење пчелара	12.
Школа за основно образовање и васпитање одраслих „Свети Сава”, Нови Сад	15.
Тренинг центар „КОЦЕВСКИ”, Нови Сад	18.
Школа за основно образовање одраслих „Доситеј Обрадовић”, Лесковац	21.
Образовно-културна установа „CNESA”, Кањижа	23.
Центар за образовање Крагујевац	25.
Гимназија Крушевача	28.
Европски покрет у Србији – Лесковац	31.

ИМПРЕСУМ

Дизајн и припрема за штампу:

Фондација Темпус

Ауторски текстови и фотографије:

Библиотека града Београда;

Academia Educativa;

Београдско удружење пчелара;

Школа за основно образовање и васпитање одраслих „Свети Сава”;

Тренинг центар „КОЦЕВСКИ”;

Школа за основно образовање одраслих „Доситеј Обрадовић”;

Образовно-културна установа „CNESA”;

Центар за образовање Крагујевац;

Гимназија Крушевача;

Европски покрет у Србији – Лесковац;

freepik.com

„Постанимо активни креатори сопственог живота.“
- Fred Newman

УВОД

Снажне технолошке и економске промене, с којима се суочава савремено друштво, са собом су донеле промене у готово свим сферама живота. Свет рада се мења брже него икад, стопа незапослености расте и доприноси повећаним миграцијама. Нова научно-технолошка револуција и дигитализација створиле су простор за економију засновану на знању и допринеле повећању глобалне компетитивности на међународном тржишту рада.

Као одговор на наведене изазове на нивоу Европе, у претходном периоду, донета су бројна стратешка документа у домену образовних политика у оквиру којих је образовање одраслих препознато као важан инструмент за изградњу инклузивног, одрживог и правичног друштва.

У контексту европских политика и захтева савременог друштва у претходном периоду Србија је интензивно радила на дефинисању реформских процеса у области образовања одраслих. Неки од приоритета односе се на повећавање учешћа одраслих у активностима целожivotног учења, као и у правцу побољшања доступности, релевантности, квалитета и транспарентности система образовања одраслих. Наведени приоритети остваривани су кроз унапређивање стандарда, методологија и процедура у систему образовања одраслих али и кроз развој нових концепата, као што је признавање претходног учења стеченог неформалним и информалним облицима учења као и кроз ширење мреже установа и организација које спроводе активности образовања одраслих.

Посебна пажња посвећена је унапређивању транспарентности и међународној упоредивости квалификација које се стичу кроз систем образовања одраслих тако да је успостављен Подргистар Јавно признатих организатора образовања одраслих (ЈПОА) који ће након повезивања са европским порталом квалификација омогућити међународну видљивост програма и пружаoca услуга обучавања који пружају услугу обучавања одраслих (ЈПОА). Истовремено, на јавним исправама које се добијају у систему образовања одраслих, а које сведоче о стеченим квалификацијама, садржан је и податак о нивоу НОКС и нивоу Европског оквира квалификација, чиме је обезбеђена међународна упоредивост квалификација стечених кроз систем образовања одраслих.

Велика пажња посвећена је и унапређивању компетенција кадра који је професионално ангажован у области образовања одраслих, – пре свега наставницима и тренерима, истраживачима, доносиоцима одлука, каријерним практичарима и свим другим професионалцима који се баве образовањем одраслих. Један од значајних канала за усавршавање знања, професионалци ове области образовања користе и кроз ресурсе на - ЕПАЛЕ платформи.

Поред помака на нивоу политика, можемо рећи да полако долази и до унапређивања саме андрагошке праксе. Примери андрагошке праксе, који су презентовани у оквиру овог документа, потпуно кореспондирају са европским и националним приоритетима и доприносе решавању системских изазова у области образовања одраслих тако што повећавају обухват одраслих програмима образовања, унапређују доступност и тржишну релевантност програма образовања одраслих. Истовремено, теме у описаним примерима добре андрагошке праксе реферишу се на инклузивност, зелене иницијативе и дигитализацију као изузетно важне приоритетете, затим јачање грађанских вредности, културе дијалога, толеранције и разумевање друштвеног, културног и историјског наслеђа.

Објављивање Јавног позива за достављање примера добрих пракси у области образовања одраслих, стављајући акцент на активности и пројекте у оквиру приоритета у Европском образовном простору, Европској агенди вештина и Акционом плану за дигитално образовање, Фондација Темпус, учинили су значајан корак ка усмеравању праксе образовања одраслих у контекст европских политика. С друге стране, публикација која је пред вама представља значајан ресурс националних пракси у области образовања одраслих и снажну мотивацију професионалцима из ове области ка достигању европских вредности и циљева образовања и целожivotног учења.

- Министарство просвете

Библиотека града Београда

www.bgb.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

Унапређење кључних грађанских вештина у ери поститине: Новинска писменост и критичко мишљење (акроним пројекта: *ESSENTIAL*), октобар 2020 – септембар 2022. године.

Тим који је спровео пројекат

Пројекат „Унапређење кључних грађанских вештина у ери поститине: Новинска писменост и критичко мишљење“ (*Enhancing Key Civic Competences for the Post-truth Era: News Literacy and Critical Thinking – ESSENTIAL*) заједнички су реализовала четири партнера: Библиотека града Београда (БГБ) – координатор пројекта (Србија), Национална библиотека Летоније, Универзитет Хачетепе (Турска) и Установа за образовање одраслих Жалец (Словенија).

БГБ тим су чинили Јасмина Нинков, Марјан Маринковић, Бојан Кундачина, Јасна Бркић, Милица Буха, Исидора Јењац, Станка Јовичић и Сандра Николић.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

- Одрасле особе различитог профилла. Сваки партнери је имао различиту циљну групу – Установа за образовање одраслих Жалец фокусирала се на старије особе, Универзитет Хачетепе на студенте, библиотеке Летоније и Београда на одрасле у најширем смислу, с фокусом на оне из градова у којима се установе налазе;
- Предавачи који се баве образовањем одраслих (тренери, библиотекари, наставници...);
- Запослени у партнёрским установама;
- Установе које се баве образовањем одраслих и неформалним образовањем.

Опис примера добре праксе

Реализовани пројекат представља узоран пример како се кроз међународну интерсекторску сарадњу могу постићи одлични резултати. У пројекту су учествовале четири установе – једна јавна библиотека, једна национална библиотека, једна универзитетска катедра и једна установа за образовање одраслих. Свако од партнера дао је кроз своју експертизу одређен допринос – Универзитет Хачетепе (*Department of Information Management*) има стручњаке за медијску и новинску писменост, библиотеке за информациону писменост, неформално образовање и рад са одраслима, Установа за образовање одраслих Жалец велико искуство у формалним и неформалним формама образовања одраслих, као и искуство учешћа у многим Еразмус+ пројектима.

Овакво партнёрство изродило је одличне проектне резултате. Главни производ пројекта – онлајн курс новинске писмености изузетно је квалитетан и обиман, и може се користити за различите едукативне нивое – од основних, почетних корака у области новинске писмености, до академских курсева из ове области.

Онлајн курс нуди довољно материјала за едукацију и креирање најразличитијих типова радионица. Сваки од 17 модула курса може да буде мини-курс односно радионица за себе.

Онлајн курс се може користити и као средство за образовање грађана и тренера али и као едукативни ресурс из којег тренери могу преузимати материјале/садржаје од којих ће креирати своје радионице.

Пројекат је и пример добре праксе како се потенцијали и ресурси библиотека (одличне локације, простор, техника, висококвалификован запослени) могу искористити за едуковање локалне заједнице. Пројекат омогућава библиотекама (и другим установама културе) да доста једноставно уведу нову услугу – образовање грађана из новинске писмености. Ово је посебно важно у контексту трансформисања библиотека од места у којима се само чувају и издају књиге, у места која су центри неформалног образовања у својим заједницама, што је светски тренд савременог библиотекарства.

Унапређење медијске и новинске писмености грађана путем библиотека актуелна је тема у светском библиотекарству а наша установа је кроз овај пројекат постала један од пионира на овом пољу. У том смислу су представници БГБ били позвани да у мају 2022. године у Ослу представе пројекат на једном од најзначајнијих светских скупова – *FLA MetLib* конференцији, која окупља представнике највећих светских јавних библиотека. Том приликом је исказано велико интересовање за коришћење резултата пројекта од стране бројних иностраних колега.

Циљеви пројекта

Општи циљ пројекта је развој друштва самосвесних грађана који критички размишљају и имају способност да исправно перципирају медијске садржаје, што је предуслов да квалитетно учествују у демократским процесима у својој заједници и на глобалном нивоу.

Специфични циљеви пројекта:

- Изградња ресурса четири партнера, придружених партнера и заинтересованих страна у области новинске писмености и критичког мишљења, како би се вршило активно и стално образовање грађана;
- Унапређење новинске писмености одраслих и младих у четири партнёрске земље и на глобалном нивоу;
- Израда онлајн курса који ће омогућити заинтересованим тренерима да стекну или усаврше своје знање из медијске писмености и који ће служити као виртуелни ресурс центар током процеса едукације.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Током спровођења пројекта реализоване су следеће најважније активности:

- Израда студије „Новинска писменост и критичко мишљење у ери постистине“;
- Израда Програма тренинга о новинској писмености;
- Израда Смерница за едукаторе из новинске писмености;
- Израда Онлајн курса новинске писмености;
- Реализација тренинга за тренере;
- Израда веб сајта пројекта: <http://newslitproject.net>;
- Реализовање четири догађаја за ширење резултата пројекта.

У почетној фази прикупљено је и сублимирано теоријско знање из области новинске писмености и спроведено истраживање о постојећим праксама, стању и потребама у партнёрским земљама. Као резултат тога настала је студија „Новинска писменост и критичко мишљење у ери постистине“.

Потом је израђен Програм тренинга о новинској писмености (документ) а затим и Смернице за тренере (документ). Програм и Смернице тестирали су најпре на тренингу за тренере одржаном у Словенији а потом и у свакој од партнёрских земља кроз пилот радионице које су обучени тренери држали с грађанима. Након ових тестирања, израђене су финалне верзије оба документа на енглеском језику, које су потом преведене на језике партнера (српски, словеначки, летонски и турски). На крају је, на основу Програма и Смерница, израђен главни производ пројекта – вишејезични онлајн курс (MOOC) новинске писмености.

У завршној фази пројекта успешно су организовани догађаји за ширење резултата. Завршна конференција је одржана у Београду, уз учешће 57 представника из Србије и региона (Хрватска, Словенија, Црна Гора и Босна и Херцеговина).

У оквиру пројекта су израђени трајно доступни образовни материјали и ресурси из новинске писмености, који се могу слободно преузимати и користити за едукацију грађана и предавача.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Напредак у реализацији појединачних активности и пројекта у целини праћен је кроз одлично успостављено управљање пројектом и избалансирану комуникацију између партнера. На самом почетку пројекта формиран је Управни одбор (*Management Board*) који се састојао од седам чланова и посебан експертски тим – *Committee of Experts*, који је надгледао квалитет израђених интелектуалних активности. Успешност главних пројектних активности, на првом месту четири интелектуална производа, мерена је на основу индикатора утврђених током припреме пројекта.

Сам програм тренинга на основу ког је израђен главни производ пројекта – онлајн курс новинске писмености – имао је више фаза тестирања и унапређиван је током трајања пројекта. Најпре је тестиран у оквиру тренинга за тренере одржаног у Словенији а потом путем четири пилот радионице новинске писмености за грађане, које су одржане у градовима партнера. Евалуациони упитници и интервјуји с полазницима били су главне методе за проверу квалитета курса.

Опис успеха и резултата пројекта

Евалуација је показала да је пројекат у потпуности успешно реализован и да су његови резултати по свему узорни. Конкретно, у контексту БГБ, након завршне конференције на којој су заинтересованим странама приказани резултати пројекта, спроведен је евалуациони упитник који је потврдио квалитет пројекта, тј. резултата. Представљени онлајн курс (главни производ пројекта), више од 90% испитаника оценило је највишом оценом – 5; 87% испитаника сматра да су представљени производи пројекта довољни ресурси за покретање програма новинске писмености у установама, односно организацијама. Исти проценат испитаника конференцију сматра корисном за свој професионални развој. Више од половине испитаника је одговорило да намерава да покрене програм новинске писмености грађана у оквиру своје установе/организације.

Изузетно позитивне оцене добијене су и од полазника који су похађали пилот радионице које смо организовали у оквиру пројекта.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Обезбеђена је потпунна одрживост пројекта. Израђен је План одрживости пројекта у којем су детаљно наведене активности за одрживост и даљи развој његових резултата.

Едукација из новинске писмености постаје редован образовни програм партнериских установа. У партнеријским установама едуковани су људски ресурси који ће вршити едукацију из новинске писмености као део свог редовног послана.

Израђени су образовни материјали и ресурси из новинске писмености, на првом месту онлајн курс и веб сајт. Ови материјали су трајно доступни и могу се слободно преузимати и користити за едукацију и грађана и предавача. БГБ ће кроз свој стабилни буџет и ангажовањем свог ИТ сектора омогућити да веб сајт пројекта и онлајн курс који је на њему буду дугорочно јавно доступни. За ово нису потребна велика финансијска средства.

Тим запослених из БГБ, који је током пројекта прошао обуку за тренере новинске писмености, поднео је захтев Народној библиотеци Србије за акредитацију програма новинске писмености. Намера је да кроз акредитовани програм буду обучени библиотекари широм Србије да врше новинску писменост грађана у својим заједницама.

Универзитет Хачетепе, тачније њихов *Department of Information Management*, чији су професори учествовали у пројекту, израђује курикулум посвећен новинској писмености и користиће креиран онлајн курс у настави, уводећи новинску писменост у своју редовну наставу на следећи начин:

1) Интеграцијом обуке из новинске писмености у постојећи „Курс информационе писмености” за студенте прве године факултета;

2) Покретањем новог „Курс новинске писмености” на постдипломском нивоу.

Исти партнери заједнички припремају нови пројекат за Еразмус+ позив 2023. у којем ће развијати иновативне методе за образовање из новинске писмености, и то путем гејмификације и комбинованог учења (*blended learning*). Планира се развој едукативне породичне игре.

Пример добре праксе – назив пројекта

„Економско оснаживање Ромкиња – могућности за запошљавање и самозапошљавање, март – септембар 2022. године“ и „Пружање могућности за економску реинтеграцију Ромкиња које су преживеле насиље“, новембар 2021 – мај 2022. године

Тим који је спровео пројекат

Наведени пројекти који доприносе економској реинтеграцији Ромкиња реализовани су кроз примену модела који је развијен у сарадњи с Националном службом за запошљавање за пружаоце услуга на локалном нивоу (локална самоуправа, филијале НСЗ на локалу, центри за социјални рад, ромске активисткиње и здравствене медијаторке). Централна активност пројекта подразумевала је стицање формалних квалификација кроз обуке стручног оспособљавања које је реализовала установа *Academia Educativa* у сарадњи с партнерским компанијама које су корисницама обезбедиле практичну наставу у реалном радном окружењу.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Циљна група обухватила је припаднице маргинализованих група, са посебним фокусом на Ромкиње које су преживеле насиље.

Опис примера добре праксе

Обуке стручног оспособљавања за занимања која су тренутно најтраженија на тржишту рада (фризери, маникери, педикири, шминкари, исцртавање обрва пудер техником, надоградња свилених трепавица, мадеротерапија, књиговодство, продавци, конобари, кувари), похађало је 105 Ромкиња, након којих је пружена додатна подршка у даљој потрази за послом. Индивидуални приступ у раду с корисницима и корисницима је од велике важности за све теже запошљиве категорије а посебно за Ромкиње. Из овог разлога све кориснице пројекта добиле су пакет подршке са алатима и опремом како би, за почетак, самостално могле да обављају делатност за коју су се обучавале. Сваки мали помак и могућност да зарађују из својих домова јесте велики корак на њиховом економском оснаживању и ка томе да постану узор својим ћеркама, сестрама, пријатељицама, да постану равноправан члан најпре у својим породицама а онда и у широј заједници и друштву. Ако ово разумемо и посматрамо промену из угла појединачних животних прича, разумећемо све о инклузији Ромкиња. Кориснице које су прошли мере стручних обука су регистровале своје квалификације у евиденцију НСЗ а приступило се и изради њихових социјалних карата. Кориснице које су показале највећи степен мотивације и ангажовања током трајања обуке, запослиле су се одмах након реализације обуке кроз модел повезивања с познатим послодавцима. Кључ успеха је управо у индивидуалном приступу корисницима и неопходно је препознати и разумети њихове потребе и пронаћи праву меру подршке. Овај приступ желимо да дамо као препоруку за унапређење праксе у запошљавању Рома и Ромкиња и других маргинализованих група.

Циљеви пројекта

Општи циљ пројекта који су реализовани у сарадњи с Ромским женским центром Бибија подразумевао је економску реинтеграцију Ромкиња и креирање модела и стратегија за њихово укључивање на тржиште рада. Модел сарадње који повезује пружаоце стручних обука и послодавце је изузетно значајан јер се на најефикаснији начин превазилази јаз који на тржишту рада постоји а то је да послодавци којима је радна снага потребна добијају спремног радника или радницу одмах након обука које су прилагођене њиховим потребама а полазници обука се директно запошљавају. Реализација обука стручног оспособљавања економски јача позицију Рома, Ромкиња и других припадника маргинализованих група у Србији и подстиче активацију за тражењем посла јер доприноси стицању бољих квалификација за обављање одређеног занимања.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Реализоване проектне активности подразумевају:

- Развијање модела економске реинтеграције припадника маргинализованих група;
- Успостављање сарадње с државним и локалним институцијама и презентовање модела у пет локалних самоуправа;
- Рад на терену с локалном ромском заједницом кроз организовање радионица у циљу подизања свести и консултативни, професионални рад с Ромкињама у локалним филијалама Националне службе за запошљавање у циљу подизања свести и процене могућности запошљавања и креирање индивидуалних планова за запошљавање;
- Реализацију програма стручног усавршавања и преквалификације кроз похађање курсева за 105 Ромкиња, од којих су 52 преживеле неки облик насиља.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Пројектни тим *Academia Educativa* реализовао је обуке стручног оспособљавања Ромкиња у оквиру пројекта „Економско оснаживање Ромкиња – могућности за запошљавање и самозапошљавање“ и „Пружање могућности за економску реинтеграцију Ромкиња које су преживеле насиље“ кроз интегрисани приступ теоријске и практичне наставе. Теоријску наставу су реализовали професори *Academia Educativa* с дугогодишњим искуством у раду са припадницима маргинализованих група, док је практична обука реализована под менторством запослених у компанијама са којима *Academia Educativa* има споразуме о стручно-едукативној сарадњи. Кроз редовне евиденције присуства полазника и извештаје о њиховом напредовању, пројектни тим *Academia Educativa* је имао комплетан увид о напретку корисника током обука. Њихова запажања су била драгоцена када је реч о прилагођавању наставних планова и програма образовним потребама корисника. Успех у реализацији пројектних активности *Academia Educativa* дугује и менторкама Ромског женског центра Бибија, које су пружале велику подршку корисницама за време трајања обука како би испуниле све услове за полагање стручних испита и добиле сертификате о стручној оспособљености.

Опис успеха и резултата пројекта

Најважнији резултати реализованих пројектних активности укључују:

- Развијен и представљен модел економске реинтеграције жена из маргинализованих група у пет локалних самоуправа;
- Подигнут ниво свести Ромкиња о људским, мањинским и правима жена, праву на живот без насиља као и о могућностима које даје радно право;
- Побољшана могућност запошљавања за 105 Ромкиња на тржишту рада у циљаним јединицама локалне самоуправе у Републици Србији кроз реализацију обука стручног оспособљавања у реалном радном окружењу и стицање формалних квалификација.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Искуство је показало да не постоји универзални модел економског оснаживања и интеграције грађана и грађанки у осетљивом положају. Свака осетљива група има своје специфичности, посебно када је реч о вишеструко депривираним и маргинализованим групама. Чак у односу на једну групу – као што су Ромкиње жртве насиља, не треба очекивати једно универзално решење, због бројних околности које зависе од карактеристика ромске и локалне заједнице (економских, друштвених, политичких) као и индивидуалних и групних специфичности и бројних фактора који планирање модела могу усмерити у различите правце. Модели економске интеграције Ромкиња у земљама Европе и Модели економске интеграције жена у осетљивом положају у Србији су послужили као добра полазна основа, али ниједан модел не треба пресликавати јер су ови програми прилагођавани специфичностима и контекстима држава у којима су развијани. Управо из тог разлога, широк модел, који сам по себи дозвољава даље прилагођавање, у односу на јединицу локалне самоуправе, степен њене развијености, њену економску снагу, друштвене и друге околности био би пожељан у контексту одрживости спроведених мера у оквиру реализованих пројеката. **Препоручени модел треба посматрати више као основу која ће бити прилагођена конкретном контексту, конкретној јединици локалне самоуправе, конкретним економским, финансијским и друштвеним околностима.** Полазећи од реализованих активности и аспекта за унапређење праксе у запошљавању Рома и Ромкиња и других маргинализованих група, и имајући у виду реализацију будућих пројеката, овакав приступ желимо да дамо као препоруку у креирању модела који би неговали мултидисциплинарни, интегрисани, флексибилни и партнеријаторни приступ економском оснаживању припадника маргинализованих група.

Београдско удружење пчелара

www.bup.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

„Урбano пчеларство“ у Београду, током 2019. године

Тим који је спровео пројекат

Станко Рајић, председник Београдског удружења пчелара, спец. др. вет. Саша Грубић, члан Београдског удружења пчелара и предавач из области пчеларства, Драгана Мартић, дипл. андрагог, консултант на пројекту „Урбano пчеларство“, задужена за кампању и развој пројекта „Урбano пчеларство“ и првог курса из урбаног пчеларства у Београду.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Пројекат „Урбano пчеларство“ је намењен широј локалној заједници да подигне свест о важности урбаног пчеларства због очувања пчела у екосистему и њиховог значаја. Курс урбаног пчеларства за почетнике је намењен свим пунолетним особама које желе стећи вештину самосталног пчеларења и допринети очувању пчела и животне средине.

Опис примера добре праксе

Србија је земља дуге пчеларске традиције, разноврсне и богате медоносне флоре и квалитетног меда. Међутим, као и у другим земљама Европе и света, пчелари Србије, струковна удружења пчелара, последњих година се суочавају с два велика изазова:

1. Пчела је као најзначајнији опрашивач и индикатор загађења, планетарно угрожена и прети јој истребљење услед прекомерне и несавесне употребе пестицида и хербицида, климатских промена, уништавања коровских биљака и многих других процеса (феномен нестајања пчела – *Colony Collapse Disorder, CCD*). Поред меда и других производа (прополис, природни восак, матични млеч), тај драгоцен инсект опрашивањем, повећава приносе многих биљних култура (воће, сунцокрет, бадем и др.), до те мере да за сваки трећи залогај који поједемо можемо да захвалимо пчели.
2. С једне стране, локална заједница, грађани, свих узраста, мало тога знају о значају пчеле у екосистему, њеној угрожености и како могу да допринесу њеном очувању. С друге стране, пчеларство као привредна делатност, као и многе друге делатности у Европи, поготово оне које су стубови. Зелене агенде (од одрживости развоја руралних подручја, преко управљања отпадним водама до заштите биодиверзитета) – суочавају се с недостатком и старењем радне снаге. Просек година активних, професионалних пчелара у Србији је 60+. Профил пчелара, тј. програм на нивоу средњошколског формалног образовања не постоји. У контексту неформалног образовања, стицање знања и вештина неопходних за самостално пчеларење је препуштено *ad hoc* иницијативама локалних струковних пчеларских организација спорадичним организовањем обука за почетнике без курикулума, обучених предавача за рад са одраслима, ментора, евалуација (образовних и економских), тако да је веома тешко измерити ефекте оваквих пракси.

Имајући у виду изазове на глобалном и локалном нивоу у пчеларству, а са жељом да изађу у сусрет потребама заједнице и допринесу очувању пчеле у екосистему, Београдско удружење пчелара – БУП, као струковно удружење пчелара Београда, у сарадњи са стручњацима непрофитног удружења грађана Велесова визија крајем 2018. године у своје програмске циљеве ставља: Развој урбаног пчеларства у Београду и мапирање Београда на европској мапи урбаног пчеларства (по угледу на европске метрополе), јер Београд у погледу биљних врста (од коровских биљака преко парковског дрвећа) има капацитет да буде резерват за пчеле.

БУП 2018. године има више него скроман буџет базиран на чланаринама, понекој донацији у неопходној пчеларској опреми и материјалима, тек постављен веб сајт и фејсбук страницу у повоју, чланове просечне старости око 60 година. Међутим, што се људских ресурса тиче, чланови БУП-а су веома еколошки освешћени; професори факултета из области пчеларства, ветерине, шумарства, биологије, затим искусни професионални пчелари који пчеларе с преко 100 кошница, као и хобисти из разных професија, спремни су да своја знања и искуство ставе на располагање у реализацији пројекта „Урбano пчеларство“.

Током развоја **Првог курса урбаног пчеларства у Србији**, водило се рачуна о неколико битних ствари које су **иновативне** у односу на постојеће обуке струковних удружења пчелара:

- Курс је пратио ЖИВОТНИ ЦИКЛУС ПЧЕЛЕ без празног хода, за разлику од досадашњих пракси, тако да је почeo у марту 2019. године кад пчелиња друштва излазе из кошнице, преко лета кроз пчелиње паше, врцање меда и развој младих друштава до новембра кад се пчеле узимљавају;
- Поред ПРЕДАВАЊА која се организују у вечерњим сатима током радне недеље, викендом се ишло на ПРАКСУ на БУП-ов пчелињак на Коштуњајку, највећој београдској шуми;
- Организовано је и неколико ПОСЕТА ПЧЕЛАРИМА ПО СРБИЈИ где су се полазници упознали с пчеларима и њиховим искуствима, дружили, размењивали идеје, развијали осећај припадности пчеларској заједници;
- Најважнија новина је развој МОДЕЛА МЕНТОРСКЕ ПОДРШКЕ – где су искуснији пчелари постали ментори почетницима с којима су радили на својим пчелињацима, саветовали их, водили и на лицу места решавали изазове;
- Пчеларство је традиционално схваћено као мушка делатност, па се настојало што више УКЉУЧИТИ ЖЕНЕ у ову делатност.

Циљеви пројекта

Главни циљеви пројекта Урбano пчеларство су промоција урбаног пчеларства и Београдског удружења пчелара као организације која излази у сусрет потребама локалне заједнице да би подигла ниво свести о значају пчела у екосистему и њеној угрожености, с нагласком на урбаним животним срединама и промоција, развој и реализација Првог курса урбаног пчеларства за почетнике.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

1. ПРОМОЦИЈА УРБАНОГ ПЧЕЛАРСТВА И БЕОГРАДСКОГ УДРУЖЕЊА ПЧЕЛАРА

- Израда флајера, постера – с мотом: „Пчеле, добро дошли у Београд!“ и „Кошнице у медоносном граду!“, лого за БУП-ове кошнице;
- Представљање БУП-а, урбаног пчеларства и значаја пчела у екосистему на *SerbianVisions* мултиконгресу;
- Представљање курса Урбano пчеларство на XI државном пчеларском сајму, на Београдском сајму;
- Написана су два основна чланка о урбаном пчеларству и курсу, које су преносили разни портали;
- Једно од гостовања на ТВ-у чланова БУП-а.

2. ПРОМОЦИЈА, РАЗВОЈ И РЕАЛИЗАЦИЈА ПРВОГ КУРСА УРБАНОГ ПЧЕЛАРСТВА ЗА ПОЧЕТНИКЕ

- Оглашавање и позив на курс су активности које теку паралелно с представљањем БУП-ове иницијативе о мапирању Београда на мапи урбаног пчеларства (подела флајера на Државном пчеларском сајму, предавање о урбаном пчеларству на *SerbianVisions* мултиконгресу, гостовања на телевизијама, комуникација с другим пчеларским организацијама и HBO сектором и удружењима која у фокус своје делатности стављају еколошке теме);
- Развој и реализација првог курса урбаног пчеларства за почетнике.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Према плану су све активности урађене у предвиђеном року, од кампање до реализације курса. Изненађење је било колико је јавност заинтересована за очување пчеле у екосистему, у урбанијој животној средини. „Урбano пчеларство“, чланак са БУП-овог веб сајта, и интервју у Политици „Градови као резервати за пчеле“ су пренели многи портали.

Опис успеха и резултата пројекта

Београдско удружење пчелара је изашло из својих уских, струковних оквира и представило се Београђанима, а и шире, као организација која брине о очувању пчеле и биодиверзитета кроз рад с локалном заједницом и кроз понуду квалитетног пчеларског курса, прилагођеног и месту (урбана средина) и времену у коме живимо (климатске промене, разни видови загађења, употреба пестицида, хербицида, нестајање пчела).

Успеси и резултати пројекта Урбано пчеларство:

- БУП је само у првој години (2019) промовисања урбаног пчеларства обновио и подмладио своје чланство за 80%;
- Фејсбук страница БУП-а крајем 2018. године са тристотињак пратилаца, кроз постове (пажљиво концептиран садржај) о дешавањима везаним за урбано пчеларство, повећава своју видљивост, тако да данас (октобар 2022) има око 4.000 пратилаца;
- БУП отвара и свој YouTube канал који данас има око 1.000 пратилаца;
- Склапа уговоре о сарадњи с друштвено-одговорним компанијама којима на равне кровове зграда поставља кошнице с пчелама о којима брину запослени уз подршку члanova БУП-а – прве БУП-ове кошнице постављене су на позив Француске амбасаде на равни кров њихове резиденције у Париској 11, одакле пчеле успешно прикупљају нектар с Калемегдана, највећег београдског парка;
- Овогодишње врцање меда на крову Француске амбасаде;
- БУП успоставља сарадњу с регионалним пчеларским удружењима која промовишу урбано пчеларство (Словенија, БиХ), препознато је као удружење које има капацитет да учествује у регионалним пројектима;
- Свих 26 полазника Првог курса урбаног пчеларства је успешно завршило курс, од тога осам жена, што нам говори да и пчеларство, традиционално препознато као мушки занимање, отвара своја врата за жене;
- Менторска подршка пчеларима почетницима током животног циклуса пчела (фаза и активности које се одвијају у току једне пчеларске сезоне на пчелињацима), високо је оцењена од стране полазника – током пролећа 2020. године, ванредног стања због ковид 19 пандемије и закључавања грађана старијих од 65 година, полазници Првог курса урбаног пчеларства су одлазили на пчелињаке својих „закључчаних“ ментора и обављали први пролећни преглед пчелињака друштвава, изузетно важну активност у пчеларењу;
- Полазници Првог курса урбаног пчеларства Београдског удружења пчелара браћа Давид и Дарио Мардешић су наставили активно да се баве управо урбаним пчеларством, основали МадМед компанију, поставили кошнице на простору старог Житомлина поред Дунава и настављају са акцијама на подизању свести о важности очувања пчела у екосистему.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Београдско удружење пчелара је реализацијом пројекта „Урбано пчеларство“ (кампањом и реализацијом Првог курса урбаног пчеларства за почетнике) током 2019. године утрло пут развоју урбаног пчеларства у Београду и показало да кроз сарадњу с локалном заједницом (грађани свих узраса, непрофитне и невладине организације, друштвено одговорне компаније) подиже свест о важности очувања пчеле у екосистему.

Први курс урбаног пчеларства за почетнике је пример добре праксе како струковна удружења могу сопственим ресурсима уз стручну подршку професионалаца из образовања одраслих да развију вештине одраслих људи у неформалном образовању.

Школа за основно образовање и васпитање одраслих „Свети Сава“, Нови Сад

www.svetisavansa.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

„Чувајмо планету“, март–април 2022. године.

Тим који је спровео пројекат

Стручни актив природних наука (наставник биологије и хемије).

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Полазници трећег циклуса (7. и 8. разред), особе старије од 15 година.

Опис примера добре праксе

Школски пројекат „Чувајмо планету“ одвијао се у више етапа, корелацијом наставних садржаја предмета примењене науке и биологија. Полазници трећег циклуса су упознати са основним карактеристикама загађења, изворима загађивања, деловањем човека у нарушавању животне средине као једног од загађивача. Предочени су им мере заштите и значај очувања животне средине, кроз предавања, радионице и дискусије. Организована је и акција „Чишћење школе“ у којој су сакупљени стари папир и пластика који су предати организацији која се бави хуманитарним радом и рециклажом секундарних сировина „Чепом до осмеха“.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Циљ пројекта је промовисање идеје о потреби селективног сакупљања отпада, рециклажи и смањењу количине отпада мењањем навика у микро и макро-окружењу полазника, као и важности социјалног умрежавања са организацијама на нивоу локалне самоуправе. Циљ је посебно битан из разлога што су полазници, учесници пројекта, припадници маргинализованих група, уједно и највећи сакупљачи, без довољно развијене свести о значају сопственог рада приликом прикупљања и селекције истог. Због комплексности, циљ је подељен на неколико потциљева:

1. Подизање свести о важности очувања животне стедине;
2. Усвајање појма – волонтизам, рециклажа, одрживи развој;
3. Подстицање на иницијативу у сопственом окружењу, индивидуално или учешћем у акцијама при местним заједницама или пак удружењима, као и упознавање с могућностима самозапошљавања сакупљањем секундарних сировина а у циљу остваривања основне или додатне зараде за живот.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

1. У складу с Развојним планом школе, организација „Чепом до осмеха“ представља једно од Удружења с којима школа сарађује на локалном нивоу, и као таква представља базу за стицање основних знања и вештина везаних за селекцију и прераду отпада као делатности којом се могу унапредити животни услови. Договор са организацијом око спровођења пројекта постигнут је на почетку полугодишта а у складу са Акционим планом Стручног актива за природне науке за текућу школску годину. Начињен је план активности пројекта. Пре датума одређеног за почетак реализације школског пројекта, наставницима и полазницима су презентовани циљеви и очекивани резултати.
2. Теоријски део у оквиру радионице одржале су наставнице биологије и хемије и на њима су учествовали сви полазници трећег циклуса. Тема је представљена презентацијом „Загађивање и мере заштите животне средине“. У оквиру теоријског дела, полазници су упознати са општим принципима заштите животне средине и одрживог развоја. Посебан акценат је стављен на секундарне сировине, папир и пластику, из разлога што делу полазника то прикупљање представља једини извор прихода. Полазници су активно учествовали у раду, дискутујући о проблемима из њиховог окружења (несанитарне „дивље“ депоније у близини њихових кућа, немогућности да се отклоне јер не постоји довољно свести о активизму, волонтизаму, као и о потреби селектовања отпада...).

- 3.** У складу с планираним активностима пројекта, организована је акција полазника и наставника, која је имала циљ прикупљање старог и искоришћеног папира који се налази у просторијама школе и пластичне амбалаже. Прикупљени папир, пластични чепови и поклопци су разврстани по категоријама и спаковани у одговарајуће обележене кутије.
- 4.** Наставнице биологије и хемије, с делом полазника који су се самостално пријавили, посетили су хуманитарну организацију „Чепом до осмеха“ где је сакупљени рециклажни материјал предат. Полазници су упознати с начином селекције отпада, начином рециклаже појединачних сировина као и који материјали се не могу рециклрати у нашој земљи. Кратко предавање о томе су им одржали запослени ове организације. Полазници су добили пригодне поклоне од организације а од школе дипломе. Све активности приказане су на сајту школе.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

- 1.** Активно учествовање и заинтересованост полазника у дискусијама током предавања;
- 2.** Ангажованост полазника у току акције прикупљања секундарних сировина;
- 3.** Заинтересованост полазника о начину укључивања у рад организације „Чепом до осмеха“ и сличним организацијама;
- 4.** Полазници укључени у пројекат су успешно усвојили појмове приказане у циљевима. Провера је извршена путем квиза (*Wordwall*);
- 5.** Евалуација пројекта од стране полазника на унапред припремљеним евалуационим листићима, који ће послужити за планирање будућих активности;
- 6.** Све планиране активности пројекта су извршene у планираном року.

Опис успеха и резултата пројекта

Полазници трећег циклуса изразили су велику заинтересованост за учествовање у свим планираним активностима. Успешно су повезивали стваре с новим појмовима и знања из свакодневног живота те показали заинтересованост за давање иницијативе и покретање акција у својим микро срединама. Имајући у виду специфичност наших полазника, њихове навике, животне околности, број оних који је изразио жељу за учешћем и одлазак у посету организацији је био задовољавајућ. Такође, од стране полазника је дата иницијатива за организовање сличних акција.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

На састанку Стручног актива природних наука и Школског тима, наставнице билогије и хемије су изложиле резултате школског пројекта. Договорено је да се и наредних година организују сличне активности у циљу подизања свести о одрживом развоју и заштити животне средине.

Овим пројектом желимо да подигнемо свест полазника о проблематици селективног сакупљања отпада и неопходности правилног третирања, и последицама неодговарајућег третирања по здравље и животну средину. У оквиру кампање, а у циљу одрживости пројекта, акционим планом Стручног актива за природне науке, у школи су планиране две радионице и с полазницима првог и другог циклуса, које би укључивале и наставнике других предмета, чиме би се унапредила међупредметна корелација а полазницима пружио шири увид у значај прикупљања секундарних сировина. Радионице и активности би требало да обухвате и друге секундарне сировине (стакло, метал, батерије, сијалице) сем оних које су обухваћене овим пројектом. Такође, планирана је и реализација креативних радионица на којима би полазници осмишљавали и трансформисали секундарне сировине у предмете који би имали употребну вредност (украси, слике и слично).

Имајући у виду све особености наших полазника, очекујемо да овим радионицама буде обухваћен, кроз активно учешће, већи број полазника сва три циклуса. Планирана је набавка посебних канти за селекцију отпада као и посета фабрици отпада у Новом Саду, као локалном партнери. Предложена је и сарадња с микро предузећем „Наша рециклажа“, која би ближе објаснила могућности самозапошљавања.

У циљу промоције и даље подршке волонтеризму, планирано је и учешће полазника у акцијама чишћења које спроводе месне заједнице, локална удружења и слично. Тиме би се дугорочно радило и на социјалном укључивању полазника у микро и макро-средину.

Тренинг центар „КОЦЕВСКИ“, Нови Сад

www.facebook.com/groups/treningcentarkocevski

Пример добре праксе – назив пројекта

„Потребе наставника за целоживотним учењем у контексту образовања за 21. век”, новембар 2019 – новембар 2021. године

Тим који је спровео пројекат

Др Даница Коцевска, доктор методичких наука, председница УО ТЦ „КОЦЕВСКИ“, Јован Коцевски, менаџер пројекта ТЦ „КОЦЕВСКИ“, др Марија Вукелић, доктор психологије, члан Савета ТЦ „КОЦЕВСКИ“, Драгана Пелемиш, педагог, члан Савета ТЦ „КОЦЕВСКИ“, Мирила Пузић, васпитач, члан Савета ТЦ „КОЦЕВСКИ“, Ђурђица Кртањек, учитељица разредне наставе, председница Удруге хрватских учитеља „ЗВОНО“ Загреб, Марица Јурец, учитељица разредне наставе, Удруга хрватских учитеља „ЗВОНО“ Загреб, Јиљана Јовановић, проф. разр. наставе, председница Друштва учитеља Новог Сада, Зденка Рајковић, проф. разр. наставе, подпредседница Друштва учитеља Новог Сада, Маргарита Гулевска, председница УО „Отворете ги прозорците“ Скопље, Кристијан Лазарев, „Отворете ги прозорците“ Скопље

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Просветни радници у Србији, Северној Македонији и Хрватској, укупно током пројекта непосредно обухваћено 1077 учесника/ца из све три земље.

Опис примера добре праксе

У периоду припреме предлога пројекта, извршена је анализа начина организације стручног усавршавања у земљама учесницама у пројекту као и Законских регулатива из ове области. Уочено је да је област стручног усавршавања у све три земље различито концептирана, није вршено испитивање потреба просветних радника за стручним усавршавањем и да није дата могућност активног учествовања у његовом креирању. Циљеви пројекта, као и активности, дефинисани су у циљу изналажења модела који ће у све три земље омогућити искорак ка адекватним променама у овој области. С тим у вези, урађено је следеће:

1. Истраживање ставова просветних радника о стручном усавршавању;
2. Компаративна анализа законских аката која регулишу област стручног усавршавања;
3. Дефинисање Платформе за јавно заговарање код доносилаца одлука о учешћу просветних радника/ца у креирању политика стручног усавршавања и целоживотног учења;
4. Дефинисање иновативних модела стручног усавршавања и онлајн обуке који су применљиви у све три земље учеснице пројекта;
5. Публикација: „Изазови целоживотног учења у 21. веку“ презентована на истоименој научној конференцији.

Циљеви пројекта

Циљеви пројекта су: препознавање потреба просветних радника/ца за учешће у развоју иновативних концепата за целоживотно учење, креирање иновативних модела личних планова професионалног развоја, креирање модела заједничке обуке и дефинисање Платформе за јавно заговарање код доносилаца одлука.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Као најважније активности у овом Пројекту издвајамо:

1. Истраживање ставова просветних радника о стручном усавршавању
2. Публикација: „Изазови целоживотног учења у 21. веку“ презентована на истоименој научној конференцији.

Истраживање је обављено у периоду децембар 2019 - јануар 2020. године. Циљ истраживања је био испитивање ставова просветних радника о стручном усавршавању и њихове потребе за његовим иновирањем и активним укључивањем у креирању политика стручног усавршавања и целоживотног учења. Од планираних 400 испитаника (100 по сваком партнери) добили смо 700 испитаника, што говори о великој заинтересованости просветних радника за ову тему. Уочено је у којој мери се ставови просветних радника у све три земље подударају, односно разликују. Испитивањем је обухваћено осам кључних области у вези са стручним усавршавањем и целоживотним учењем. Овакво истраживање на просторима ових држава, а и шире, до тада није било урађено. Највећу подударност одговора испитаника добили смо код тврдње да је потребно активно учешће просветних радника/ца у креирању политика стручног усавршавања и целоживотног учења просветних радника.

Ово нас је охрабрило те је у даљим активностима пројекта висок ниво ангажовања пројектних тимова сва четири партнера, упркос изазовима ковида 19, омогућио да се пројектне активности спроведу и као најзначајнији резултат пројекта приреди Публикација „Изазови целоживотног учења у 21. веку“.

Публикација је јединствена по својој садржини јер осим резултата истраживања садржи и јасно дефинисану Платформу за јавно заговарање код доносилаца одлука, као и предлог иновативног концепта за целоживотно учење.

Публикација је подељена свим релевантним институцијама од скupштинских органа до основних и средњих школа и вртића, урађена на српском, македонском и хрватском језику.

Придруженi партнери у пројекту с позиција заинтересованих страна били су: Завод за унапређивање образовања и васпитања (ЗУОВ), Министерство за образование и наука Северне Македоније и Министарство знаности и образовања у Хрватској. У креирању новог Правилника стручног усавршавања у Србији, уважени су и резултати нашег пројекта.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

На почетку самог пројекта дефинисани су План осигурања квалитета у пројекту, План ширења резултата и План управљања пројектом те је свака активност у пројекту праћена на основу дефинисаних инструмената: чек-листи, упитника и извештаја које су радили сви партнери.

Опис успеха и резултата пројекта

Посебно смо поносни на чињеницу да смо за Пројекат добили подршку од најрелевантнијих институција за ову тему у све три државе. Запослени у надлежним институцијама Министарства образовања (ЗУОВ, Биро и Агенција) су учествовали у многим активностима и пратили наше резултате у пројекту. Такође је важно истаћи да је пројекат изазвао значајну медијску пажњу а посебно велико интересовање код просветних радника, о чему сведочи податак да је на већини активности учествовало од 30% до 50% већи број учесника од предвиђеног.

Резултати пројекта су током његове реализације достављани на увид ЗУОВ-у те су неки од закључака наших активности и Платформе, према речима представника ЗУОВ-а, били разматрани током израде новог Правилника о стручном усавршавању. (Учешће у међународним пројектима, као облик стручног усавршавања, међусобно признавање сертификата, иновирање модела обука – реализација обука изван учионичког простора, учешће колегиница/колега из земаља у окружењу као аутора/ки програма обука за стручно усавршавање у новом периоду акредитације и сл.)

Изузетно важан резултат пројекта јесте професионална размена и хоризонтално учење између учесника/ца у пројекту. Током састанка у Новом Саду, реализована је обука „Искуси природу“ – обука у амбијенту од чланица Друштво учитеља Новог Сада (ДУНС) који је примењен у свим земљама. Осмишљена је и реализована заједничка онлајн обука у трајању седам дана током маја 2021. године „Интерактивни наставни садржаји“. Учесници су радили свако на свом језику и добили адекватну потврду коју су верификовали у својим земљама.

Посебним успехом сматрамо то што смо Публикацијом оставили писани траг и по први пут на нашим просторима дефинисали Платформу за јавно заговарање, чиме смо показали просветним радницима/цама да су важан део европског образовног простора и да је неминовна сарадња с колегама из окружења и целе ЕУ по овом питању. Дато је укупно пет модела за укључивање просветних радника/ца у креирању политика стручног усавршавања.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Доказ одрживости резултата Пројекта јесте акредитовање иновативних модела стручног усавршавања који се налазе у нашој Публикацији а који ће бити реализовани током три године акредитације код ЗУОВ-а. То су семинари „Интерпретација природе“ Друштва учитеља Новог Сада, чији је део приказан у Публикацији и примењен током састанка у Новом Саду. Други акредитовани семинар је „Креирање средине за учење и ИКТ у настави“ ТЦ „КОЦЕВСКИ“, који је настао у сарадњи с колегиницом Марицом Јурец, чланицом Удруге ЗВОНО, стручњакињом у области ИКТ, и представља делимични наставак онлајн обуке приказан у Публикацији.

Са ЗУОВ-ом је потписан Меморандум о сарадњи, чиме се потврђује заинтересованост ове институције за даљу сарадњу са ТЦ „КОЦЕВСКИ“ у области стручног усавршавања и целожivotног учења просветних радника.

Партнер из Северне Македоније – Отворете ги прозорците, успешно организује обуке за асистивну технологију широм Северне Македоније и постао је организатор и реализацијатор националних обука из области инклузије подржан од стране Министарства образовања и Министарства за рад и социјалну политику, као и УНИЦЕФ-а и других донатора а с Факултетом за електротехнику и информационе технологије раде на унапређењу асистивне технологије за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Удруга хrvатских учитеља „ЗВОНО“ иницира велики број обука у области ИКТ као и осталих видова стручног усавршавања на територији целе Хрватске.

Друштво учитеља Новог Сада, као четврти партнери у Пројекту, преко свог чланства у Савезу учитеља Србије иницирају промене у приступу организације стручног усавршавања кроз организацију Дан стручног усавршавања.

Први од модела наше Платформе се примењује у Педагошком заводу Војводине који тренутно спроводи анкету за испитивање потреба просветних радника у вези са стручним усавршавањем и подршком за коришћење ИКТ алата у ОШ, што јесте импликација и нашег пројекта.

Школа за основно образовање одраслих „Доситеј Обрадовић“, Лесковац

www.sooodositej.edu.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

„Доситејеви дани“ – сарадња с Домом културе у Грделици, април 2022. године.

Тим који је спровео пројекат

Чланови школског тима: Директор школе - Драгана Ковачевић, помоћник директора Мильан Мијовић, психолог школе Дијана Маћешић, наставник српског језика Дејан Ђорђевић, наставник разредне наставе Часлав Стојиљковић, наставник математике Миша Тодоровић, андрагошки асистент Дијана Амзић, полазници издвојеног одељења ШООО из Грделице и ученици средње школе у Грделици.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Полазници школе, ученици основне и средње школе у Грделици, грађани Грделице и околине.

Опис примера добре праксе

Школа је у сарадњи с Домом културе у Грделици организовала активност у оквиру „Доситејевих дана“ на којој су полазници школе рецитовали стихове на српском, ромском, енглеском и немачком језику док је паузе између стихова својим мелодијама обогатио ученик средње школе у Грделици. Активност је замишљена као начин да се промовише образовање и да се наставни процес из ученице пренесе у неки други оквир, што би за саме полазнике било много значајније и интересантније.

Циљеви пројекта

Циљ овог пројекта је развијање мултикултуралности, промовисање школе и указивање на значај образовања за чији почетак или наставак никад није касно.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта:

У уводном обраћању полазницима је указан значај образовања. Упознати су и са могућностима школовања у нашој школи, предностима које доноси завршена школа и диплома као и карактеристикама по којима се разликује образовање одраслих од редовних основних школа. Представљени су специфичности самог школовања, процес учења и услови за упис у школу, с посебним освртом на чињеницу да не постоји горња старосна граница за упис у школу за образовање одраслих.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Напредак је праћен на територији овог места где је у наредној школској години порастао број полазника који су самоиницијативно дошли да се распитају и упишу у школу у Грделици. Подаци су видљиви кроз извештаје ментора, андрагошког асистента и школску документацију.

Опис успеха и резултата пројекта

Успех ове активности, која је била медијски испраћена од стране локалних медија, огледа се у повећању броја полазника који редовније похађају наставу и у степену задовољства након реализације активности код полазника и наставника. Активност је послужила као пример како се може променити начин рада и обогатити сам процес наставе и искористити сарадња с локалним партнерима. Сам процес наставе за одрасле полазнике мора бити креативнији, уз поштовање њихових претходних знања и интересовања. Управо због тога излазак из модела класичне наставе и коришћење локалних ресурса јесте нешто што се показало као модел који даје резултате. Уважавање различитости и стављање полазника у центар образовног процеса јесте једини адекватан начин за реализацију наставног процеса. Мултикултуралност и неговање различитости, уз поштовање личности полазника и креативност наставника једини је прави рецепт за успех.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Одрживост овакве активности огледа се у реализацији сличних активности у осталим издвојеним одељењима као и у централној школи кроз сарадњу са осталим домовима културе на територији Лесковца и околине. Након успешне активности у Грделици, наставници и цео школски тим су оснажени за нове подухвате и активности који би унапредили рад школе, повећали број полазника који завршавају процес образовања и смањили број неписмених у Србији.

Образовно-културна установа „CNESA”, Кањижа

www.cnesa.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

Одржавање курсева за руковање паметним телефоном за старије особе уз помоћ младих ментора (студената, средњошколаца), јануар–март 2022. године

Тим који је спровео пројекат

Наша активност се реализовала у оквиру међународног пројекта: Еразмус+ Стратешка партнериства. Размена иновативних добрих пракси за развијање дигиталних компетенција особама у златном добу. Наш међународни тим има четири члана из Мађарске, два члана из Румуније, два члана из Словачке и два члана из Србије: Кароль Шарњаи, предавач, и Хедвиг Бузаш координатор курса.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Наши суграђани, особе у доби изнад 55 година старости.

Опис примера добре праксе

Током курса у оквиру практичне обуке, полазници су имали прилику да савладају технику руковања „паметним телефонима“ и поставе питања младим менторима.

Циљеви пројекта

Општи циљ: подстицање отворености старијих особа према технолошким иновацијама које ће употребом иновативних метода допринети смањивању јаза између генерација.

Специфични циљеви: оснаживање старијих особа за руковање паметним телефоном и паметним телефоном и ИКТ алатима, подстицање самопоуздања код старијих особа за рад са ИКТ уређајима, сензибилисање младих према старијим особама, побољшање менталног здравља код старијих људи – примена наученог позитивно и повољно утиче на њих.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Чињеница је да је велики број радиоактивног становништва напустио нашу регију. Тако су старије особе остале без својих најближих, без физичког контакта са својим најмилијима, ускраћени за онлајн комуникацију и усамљени. Како бисмо их приближили савременим друштвеним променама и обезбедили им боље услове за функционалан живот, потребно их је упознати с новим достигнућима телекомуникације и ИКТ. Једини начин комуницирања са члановима породице се може остварити применом инфо-комуникационих технологија. Раније је то била употреба рачунара. Међутим, данас све више паметни телефони замењују рачунаре. Искуство нам говори да старије особе обично имају паметне телефоне, које су наследили из породице или добили на поклон, међутим, не знају и не смеју користити ове уређаје. Из тих разлога се појавила потреба за организовањем нашег курса.

Старијим полазницима смо држали курс за руковање паметним телефоном. Фонд курса је одређен на 20 школских часова. Динамика предавања је обухватала два пута по два школска часа недељно. Канцеларија за младе општине Кањижа нам је пружила подршку у проналажењу младих ментора који су нам помогли у реализацији курса. Младе менторе смо укључили у непосредан рад групе тек на шестом и осmom сусрету. Они су имали могућност да у временском интервалу од два школска часа помогну и објасне недоумице и дилеме с којима су се старији полазници курса суочили до тог сусрета. Овом приликом су старије особе имале могућност да поставе питања у вези с руковањем паметним телефоном и да увежбају до тада стечено знање. Ментори су функционисали као продужена рука предавача. Уколико је полазник имао неко питање или застој у обављању неког задатка, предавач није морао да дотрчи до полазника и да му лично помогне у решењу дотичног проблема, док би остали полазници чекали на даља упутства предавача јер су ментори били присути и одмах помогли у решавању проблема. Тако је преостали део групе могао да иде даље с градивом. Посредством ментора, сваки кандидат је добио благовремену помоћ и тиме је час постао динамичнији.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

По завршетку курса старији полазници су попунили евалуационе формуларе, након чега су били позвани на разговор, где су имали прилику да отворено кажу своје предлоге и утиске у вези са обуком. Млади ментори су такође били позвани на разговор, где су отворено изнели како су доживели менторисање и помогање старијим особама.

Поред наведене евалуације, на крају курса полазници су добили сложенији задатак који је у себи садржавао више појединачних операција које успешним решавањем упућују на савладаност, разумевање и практичну примену наученог.

Опис успеха и резултата пројекта

Старије особе су биле веома задовољне радом младих а млади волонтери су нам понудили своју помоћ и за наредне активности. Позитивно су нас изненадиле речи младих ментора. Једна менторка нам је захвалила на указаној прилици јер је ту стекла „тречу баку“. Друга девојка је изјавила да јој је најлепши тренутак у претходној недељи био управо менторисање. Генерално, млади су осетили захвалност старијих људи које су менторисали, и њихову љубав. Имамо информације да неки од ментора и дан-данас комуницирају са особом којој су помогли, иако је већ прошло више од пола године од окончања курса. Старији полазници су били изненађени стрпљењем и добронамерношћу младих људи (ментора) које су тада видeli и упознали први пут.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Учестале и брзе промене нових ИКТ достигнућа имаће за последицу да ће увек бити потражње за курсевима оваквог типа од стране старијих особа а млади ће увек бити корак испред њих и моћи ће да им пренесу своје знање. Наше волонтере мотивише Гандијев мото: „Буди ти промена коју желиш видети у свету!“

Центар за образовање Крагујевац

www.centarzaobrazivanjekg.edu.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

„Професионална заједница учења као носилац промене у предшколској установи и школи“, јул 2019 – јун 2022. године.

Тим који је спровео пројекат

Владимир Средојевић, Зорица Николић, Неда Богојевић Прековић, Данијела Талијан и Невена Шћепановић Нешић.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен(а)

Посредно – запослени у Центру за образовање Крагујевац; непосредно – запослени у предшколским установама, основним и средњим школама.

Опис примера добре праксе

Како више од једне деценије континуирано пратимо стручно усавршавање крагујевачких васпитача, наставника и стручних сарадника, у прилици смо да увидимо који су то сегменти у којима је потребна додатна подршка запосленима у образовању а да се могу унапредити стручним усавршавањем.

Прва идеја, коју смо реализовали 2016. године, била је да организујемо фокус групе са запосленима у васпитно-образовним и образовно-васпитним установама на територији града Крагујевца, да бисмо утврдили како се одвија хоризонтално усавршавање/учење у датом моменту, као и шта запослени о овом систему мисле и од њега очекују.

Након анализе добијених резултата, разматрали смо, унутар наше организације јединице Центар за стручно усавршавање, могућности, примере добре праксе на које смо наилазили и начине на које се они могу прилагодити нашем образовном контексту. Таман кад смо се затрпали папирима и електронским датотекама и када нам се учинило да смо запали у „врзино коло“, нашли смо на термин „**професионална заједница учења**“ (ПЗУ). ПЗУ подразумева групу наставника/васпитача, односно едукатора који се редовно састају, деле своја професионална знања и сарађују како би унапредили наставну праксу и академска постигнућа ученика.

Када смо установили шта нам је потребно, било је неопходно пронаћи начин на који ћемо то и постићи. Оно на шта смо наилазили у литератури доступној на интернету није билоовољно. Било је преко потребно да пронађемо адекватан извор од кога бисмо директно могли да учимо и стекнемо неопходне компетенције како бисмо могли да применимо основне поступате ПЗУ у нашем раду, а онда и да пренесемо запосленима у образовању и заједно с њима да спроведемо праксу.

Један од многообројних извештаја истраживања, до којих смо дошли и које смо прочитали, јесте аналитички извештај „Трансформисање европских ЕСЕС услуга и основних школа у заједнице за професионално учење: покретачи, препреке и путеви напред“. ¹ У овом извештају смо дошли до сазнања да се у нашем региону налазе институције које нам могу помоћи у нашем настојању да учимо и сазнамо нешто ново, нешто што би могло да нам помогне у раду и унапреди наше пословање. Знали смо одмах који би нам партнери били идеални за учење и стицање знања. Поново смо поставили питање „како“ и није нам било потребно много да и на њега одговоримо. Заправо, одмах смо знали да је најбоље решење Еразмус+ пројекат који би нам пружио могућност да учимо на радном месту и стекнемо управо она знања и вештине које су нам потребне за примену у пракси. Стога смо решили да се одазовемо на јавни позив Фондације Темпус, за Еразмус+ пројекте мобилности у области образовања одраслих.

¹ Sharmahd N, Peeters J., Van Laere K, Vonta T, De Kimpe C, Brajković S, Contini L, Giovannini D; Transforming European ECEC services and primary schools into professional learning communities: drivers barriers and ways forward, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. doi: 10.2766/74332.

По одобравању пројекта, Центар је отпочео с реализацијом планираних активности које су биле организационог карактера (редовни састанци, комуникација с партнерима, израда неопходне пројектне документације и остало). Најдрагоценја активност је, наравно, била сама мобилност, која је реализована хибридно, односно део активности мобилности спроведен је онлајн, а други непосредно – посетом партнерских институција и учењем на радном месту.

Партнери на пројекту су нам били вртић „Кркине лучке“, који ради при ОШ „Вавта Вас“ из Страже, у Словенији, и други партнер невладина организација Пучко отворено училиште „Корак по корак“ у Загребу у Хрватској, који су део, надалеко познате међународне организације „Step by Step“, која се деценијама бави раним развојем деце и образовањем ученика али и професионалним усавршавањем наставника и васпитача.

Током комбиноване мобилности наш тим је имао прилику да учи на радном месту, односно да стиче нова знања и вештине посматрањем рада партнерских институција и њихових запослених. Поред вештина и знања, учесници мобилности имали су прилику и да прошире своја културолошка знања, што је допринело бољем разумевању ефеката примене професионалних заједница учења (ПЗУ) у Словенији и Хрватској али и шире. Кроз активности виртуелне мобилности, имали смо прилику да се подробније упознамо са својим домаћинима, с менторима који ће нас спроводити кроз активности мобилности. Затим смо се боље упознали и усавршили учење на даљину (онлајн), посматрали рад ПЗУ у виртуелним околностима, што је за све била новина, и тако смо имали прилику и да научимо на који начин они превазилазе различите изазове током рада. Непосредна мобилност нам је дала увид у нешто другачију димензију рада ПЗУ јер смо били у прилици да учимо посматрањем али нисмо били ускраћени дискусије, нити других метода рада које су нам партнери приредили не бисмо ли успешније савладали штиво неопходно за даљи рад у Центру и с корисницима Центра.

Циљеви пројекта

Запослени у Центру за образовање Крагујевац континуирано прате иновације и трендове у области стручног усавршавања (СУ) запослених у образовању, који се појављују и примењују у свету. Тема СУ запослених у образовању и унапређивања система СУ у глобалу је одувек била наша прва брига и интересовање. Истражујући и свакодневно комуницирајући са запосленима у образовању, указало нам се на могућности унапређивања тренутног система стручног усавршавања унутар предшколских установа и школа (тзв. хоризонталног усавршавања и учења - ХУ), као и вештина професионалне сарадње и комуникације која иде раме уз раме са ХУ.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Тим мобилности није чекао завршетак свих активности мобилности да би кренуо са ширењем добре праксе ПЗУ, па је тако у јесен 2021. године отпочео с првим активностима ширења резултата: реализација акредитоване трибине на тему ПЗУ. Трибина је реализована шест пута, у периоду од октобра 2021. године до фебруара 2022. године, са око 1.000 полазника из целе Србије. У реализацији овако великог подухвата, подршку смо добили од колега из Мреже Регионалних центара за професионални развој и Центара за стручно усавршавање, којих је 13 на територији Републике Србије, укључујући и наш Центар. На овај начин били су покривени сви региони територије РС. Евалуација трибине је доказ квалитета и заинтересованости запослених у образовању за стицањем нових знања која ће унапредити постојећи систем стручног усавршавања и професионалне сарадње унутар установа и отворити могућности за умрежавање.

У циљу одрживости пројекта, током новембра и децембра месеца 2021. године, тим је радио на припреми програма стручног усавршавања – семинара који би се послао на акредитацију. У јуну месецу 2022. године, Центар је добио позитиван одговор о акредитацији семинара, од стране Завода за унапређивање образовања и васпитања. Циљ је да се концепт ПЗУ шири као пример добре праксе, који је применљив у свим сферама рада, било да је реч о образовању или другим делатностима. Ово је био још један доказ квалитета знања и вештина које је тим стекао и сада био спреман да дели добру праксу.

У периоду од марта до јуна 2022. године, оформљене су и „Пилот ПЗУ“ које су чинили васпитачи и наставници основних школа. С пилот групом састављеном од васпитача смо реализовали две радионице током којих смо упознали чланове о концепту ПЗУ и начину функционисања а потом и одржали два радна састанка. Продукти ових састанака говоре у корист ПЗУ јер су чланови показали велико интересовање, уредно израђивали задатке и активно учествовали у свим дискусијама. Пилот ПЗУ за наставнике основних школа је отпочела с радом а у плану је даљи рад током школске 2022/2023. године. Рад чланова ових „Пилот ПЗУ“ нама даје увид у то колико је овај концепт применљив у пракси и који су потенцијални резултати дугогодишње примене овог концепта у нашим предшколским установама и школама.

Последња у низу активности била је организација „World café“ (срп. „Светски кафић“) – метода евалуације која је спроведена у локалном кафићу, кроз коју је тим мобилности добио повратну информацију о примени и применљивости онога што су чланови пилот заједнице савладали током активности, као и информацију о раду целокупног тима и методологије која је коришћена током свих радионица и састанака Пилот ПЗУ.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Током трајања пројекта било нам је веома важно да пратимо напредак и ефикасност свих активности, евалуирајући применљивост стечених знања и вештина у пракси. Првенствено смо применявали знања на радном месту унутар нашег тима али и с колегама који нису били учесници мобилности. За потребе праћења нашег учења и ефективности, креирали смо и користили различите алате за самоевалуацију и саморегулацију учења. Поред ових алате, креирали смо и алате за евалуацију осталих активности које је Центар реализовао у оквиру ширења резултата. Током активности, процењиван је обим испуњености задатака пилот ПЗУ (радионице/састанци). Поред компетенција које смо стекли о самој ПЗУ, унапредили смо и вештине креирања различитих алата јер су се сви креирани показали као веома значајни у раду и професионалном развоју.

Опис успеха и резултата пројекта

Непосредни утицај на запослене у Центру се огледа у новостеченим знањима и њиховој примени приликом формирања и вођења пилот ПЗУ, подизању компетенција за тимски рад и сарадњу, примени методе групне рефлексије, међународној сарадњи и интеркултуралности. Посредни утицај извршен је на учеснике активности ширења резултата (васпитаче, наставнике, стручне сараднике и директоре предшколских установа и школа). Учесници су стекли нова, применљива знања, добили додатну мотивацију и подршку за излажење из зоне комфорта и устаљене праксе стручног усавршавања, скретање фокуса на друге видове СУ, оне из реалне праксе с којима им је лакше да се повежу и пронађу, на изазове у пракси и њихово решавање заједничким напорима. Такође, дата им је могућност да се упознају с начинима групне рефлексије и значајем групне рефлексије за професионални развој и подизање квалитета сопственог рада а тиме и рада установе, имајући на уму крајњи циљ – подршку учењу ученика и унапређивање њихових академских постигнућа.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Жеља и циљ нам је да наставимо с радом на одрживости пројекта кроз рад са оформљеним ПЗУ на локалу, формирање нових ПЗУ, реализацију акредитованог семинара, као и промовисањем примера добре праксе оних који примењују ПЗУ у свом раду – јавно представљање резултата пилот заједнице.

Гимназија Крушевач

www.gimnazija.org.rs

Пример добре праксе – назив пројекта

„Млади предузетници у средњим школама“, тренинг меких вештина и коучинга у оквиру KA2 Еразмус+ пројекта 2019-1-SI01-KA201-060381, новембар 2019 – октобар 2022. године.

Тим који је спровео пројекат

Александра Филиповић, Слађана Дамњановић, Биљана Пршић.

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Директна циљна група су наставници у средњим школама а индиректна ученици.

Опис примера добре праксе

Тренинг меких вештина и коучинга је иновативан приступ обуци наставника за развој предузетничког начина размишљања и ставова код ученика у средњим школама. Методологија омогућава наставницима свих предмета да примењују нове методе у ученици, посебно тренинг меких вештина (*soft skills*) и коучинг и доприноси решавању следећих потреба савремених наставника: грађењу одговарајућих односа са ученицима, флексибилности фокуса у ученици, коришћењу ефикасних педагошких приступа укључујући стратегије кооперативног учења, задовољавању индивидуалних и групних потреба у разреду, ефикасности у провери постигнућа.

Тренинг се бави дефиницијом предузетништва, стиловима учења, основама тренинга меких вештина и коучинга, профилом доброг тренера, социјалним компетенцијама, методама за развијање меких вештина, инструментима коучинга и начином спровођења нових метода у раду наставника.

Циљеви пројекта

Подучавање наставника релевантним методама и приступима коучинга и тренинга меких вештина за развијање и неговање предузетничког размишљања код ученика у средњим школама.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Партнери на пројекту су биле Гимназија Цеље – Центар из Цеља (Словенија), Национална школа за менаџмент и 32. средња школа „Св. Климент Охридски“ из Софије (Бугарска), Мерам Анадолу Лисези из Коње (Турска) и Гимназија из Крушевца. На почетку пројекта је урађено истраживање које је имало циљ да идентификује актуелне праксе обука у предузетништву у средњим школама и да мапира најуспешније методе и алате у развијању предузетничких вештина и начина размишљања у средњим школама у партнёрским земљама. У свакој земљи је спроведена анкета о искуствима везаним за обуке и тржиште рада, о потребама, препрекама и потешкоћама на које наилазе наставници и о потребним алатима и приступима у настави. Затим је спроведено и истраживање јавно доступне литературе на интернету о области предузетничких компетенција, као што су академска литература (књиге, објављени радови у часописима, зборницима), извештаји државних и локалних институција, извештаји о пројектима, специјализовани сајтови (образовни блогови, веб странице и часописи), постојећа понуда обука, програма и курсева који се баве овом темом. Након компаративне анализе резултата и на основу претходних искустава експерата, осмишљен је тренинг за наставнике и састављена је прва верзија приручника за развој предузетничких вештина у средњим школама. У Софији у Бугарској је у јулу 2021. године одржан петодневни тренинг за 12 наставника (три из сваке школе) који су постали тренери коучинга и тренинга меких вештина. Они су прилагодили обуку и након тога одржали дводневне тренинге за групе заинтересованих наставника у својим школама. Уследило је пилотирање нових метода и приручника у партнёрским школама. Наставници који су прошли обуку су на редовној настави примењивали стечено знање, док су им тренери пружали сву потребну подршку и пратили реализацију активности. По завршетку пилотирања, након евалуационих састанака и додатих прилога коаутора, завршена је коначна верзија приручника за наставнике на енглеском језику, која је затим преведена на бугарски, турски, словеначки и српски језик.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта?

Након одржаног тренинга је урађена евалуациона анкета. Сви наставници су високом оценом оценили све сегменте обуке. У додатним коментарима, учесници обуке имали су јасну свест о томе да су садржаји занимљиви и применљиви, као и да су њихова очекивања испуњена. Закључак је да је обука дала нове методичке перспективе, побудила креативност и вратила веру у сврхисходност оваквог начина едукације. За време периода пилотирања, тренери су пратили реализацију и напредак наставника а сами наставници и њихови ученици су попуњавали електронске евалуационе анкете после одржаних часова. Након завршеног пилотирања, у априлу 2022. године одржана је локална евалуациона радионица у свакој партнersetкој школи на којој су наставници представили најбоље часове на којима су применили стечено знање, давали сугестије за унапређење приручника. Такође, презентовани су резултати анкета наставника и ученика. У мају 2022. године одржана је међународна евалуациона радионица у Крушевцу, на којој су сви партнери представили своја искуства и сугестије а након тога је објављена коначна верзија приручника на сајту пројекта.

Опис успеха и резултата пројекта

Успех тренинга меких вештина и коучинга је мерен анкетама након тренинга и након одржаних часова. И ученици и наставници су у високом проценту изразили задовољство организацијом активности, напретком ученика и атмосфером на часу након примењених метода с тренинга и из приручника. Наши наставници сматрају да је новонастали приручник за наставнике добро осмишљен и применљив у школској пракси. Приручник је јавно доступан за преузимање на сајту пројекта (<https://yesssproject.eu/project-outcomes/>) а представљен је и на стручном склупу одржаном у Крушевцу на ком су присуствовали наставници и директори основних и средњих школа али и заинтересовани представници Школске управе Крушевац, Градске управе Крушевац, Канцеларије за младе, Привредне коморе, Бизнес инкубатора и других институција, организација и удружења. Успели смо да заинтересујемо ширу јавност и добили смо позив да представимо резултате пројекта и приручник члановима Друштва педагога и психолога Расинског округа и привредницима у Привредној комори Расинског округа.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Тренинг је развијен током пројекта, чланице нашег тима су прилагодиле и креирале једнодневни семинар за наставнике основних и средњих школа у циљу одрживости и ширења резултата пројекта. Центар за стручно усавршавање Крушевац је подржao овај програм, а Завод за унапређење образовања и васпитања је акредитовао семинар за 2022/23, 2023/24. и 2024/25. школску годину под каталошким бројем 96. Почетком октобра 2022. године у Центру за стручно усавршавање Крушевац, успешно је одржана прва реализација с 15 полазника.

Европски покрет у Србији – Лесковац

www.epusles.org

Пример добре праксе – назив пројекта

„У ритму предузећништва“ 2012–2022. година.

Тим који је спровео пројекат

Срђан Димитријевић, дипломирани економиста, Сузана Димитријевић, дипломирани филозоф, Сузана Станковић-Илић, дипломирани психолог

Циљна група ка којој је пројекат усмерен

Предузећнички оријентисани незапослени млади (15–30), припадници НЕЕТ групе, млади незапослени из рањивих група.

Опис примера добре праксе

Суштина концепта:

а) Развојни приступ младима – Сагледава се комплексна слика развоја младих у оквиру контекста у коме се налазе; Млади се прихватају као огроман потенцијал друштва; Нуде се дугорочна решења; Препознају се предузећничке потребе младих; Развијају се програми за младе, с фокусом на јачање самопоуздања, што подразумева структуриран рад на јачању капацитета, константно повећање приступа развојним могућностима младих те креирање сигурног и подржавајућег окружења, у коме су млади питани шта желе и који су њихови приоритети;

б) Предузећнички приступ запошљавању младих – Заснива се на:

- парадигми свести (не само рационалности);
- потреби за побољшањем позиције младих као економских актера;
- схватању предузећништва као ендогене варијабле;
- прихватању неизвесности као кључног продукта струјања времена и оснаживања за суочавање с тим продуктом;
- локалном културном наслеђу;
- неопходности јачања улоге опционах институција и правила тржишне утакмице;
- императиву постављања предузећништва у само средиште економског раста (запошљавања);
- кључној у洛зи образовања, посебно неформалног.

Са аспекта иновативности, овај пример добре праксе:

- 1) Развија се и уводи у најширу, одрживу примену нова услуга подршке која јача улогу друштвено-пожељних облика тржишног надметања, тј. смањује коришћење деструктивних форми конкурисања;
- 2) Повећава ефикасност и делотворност коришћења аутентичног, локалног хуманог и социјалног капитала.
- 3) Доприноси потпунијем тржишном задовољавању основних животних потреба припадника локалне заједнице,
- 4) Продубљује и шире односе између актера из јавног, приватног и цивилног сектора у функцији локалног одрживог развоја.
- 5) Јача улогу добровољних, хоризонталних, партнерских односа у друштву;
- 6) Динамизира развој предузећничког, тржишног друштва кроз повећање спремности на преузимање предузећничког ризика младих и промоцију мултисекторске синергије;
- 7) Јача улогу непосредних, интерактивних, проактивних, партнерских облика сарадње између грађанства и институционалних актера.

Циљеви пројекта

Визија: Сваки млади човек достиже одржив улазак у свет рада у својој локалној средини.

Мисија: Испоручити подршку која доприноси да сваки корисник досегне горњу границу својих могућности.

Стратешки циљеви:

- 1) Унапредити стратешку конкурентност корисника;
- 2) Повећати број корисника;
- 3) Побољшати карактеристике испоручених услуга подршке;
- 4) Побољшати односе са циљном групом и другим заинтересованим странама;
- 5) Повећати испоручену образовну вредност;
- 6) Унапредити иновативност модела „Активатор“;
- 7) Побољшати равнотежу са окружењем;

Општи циљ једног од пројектата: Допринос инклузивном и одрживом запошљавању младих (15–30) уз достојанствен рад;

Специфични циљ једног од пројектата: Осигурање одрживости иновативног модела „Активатор“ и његово скалирање у другим општинама Јабланичког округа.

Опис најважнијих активности током спровођења пројекта

Израда Функционалне анализе с препорукама, посебно за трансфер знања има циљ да осветли функционалне карактеристике будућих носилаца модела из перспективе захтева за његово ефективно, ефикасно, квалитетно и одрживо спровођење. У склопу ове анализе, сагледаће се расположиви институционални, управљачки, финансијски и кадровски капацитети укључених средњих школа и других подобних и заинтересованих власника модела из перспективе одрживости модела који треба да усвоје. Подразумеване подактивности су: Дефинисање аналитичког задатка; формирање Тима за анализу; прикупљање података, анализа, закључна разматрања с препорукама, посебно за трансфер неопходних знања и вештина.

Израда Акционог плана за трансфер управљања и спровођења модела има циљ да дефинише задатке, мере, носиоце, рокове и финансијска средства за спровођење трансфера над моделом. Овај документ заснива се на сазнањима и препорукама из Функционалне анализе, дефинише се у партиципативном процесу где учествују и садашњи и будући власници модела, даје одговоре на питање конкретних знања и искуства која ће се преносити у процесу иструменталног учења и представљају акциони основ за реализацију процеса преноса власништва над моделом. Подразумеване подактивности су: Формирање мултисекторског тима за израду Акционог плана, израда и усвајање документа од стране Пројектног тима.

Трансфер управљачких решења има циљ да пренесе одговарајуће управљачке компоненте на будуће власнике модела. Тиме се обезбеђује пренос планерских, организационих, тим-лидерских и контролних знања, вештина и искуства која су коришћена у процесу примене модела. Предвиђено је да се посебан акцент стави на управљање променама. Ово посебно када је реч о забринутости будућих власника модела да немају довољне компетенције које примена модела захтева, или да су преоптерећени постојећим задужењима, затим када је реч о сумњама у искреност оних који покрећу промене, о мишљењу да промена представља претњу професионалном идентитету будућих власника модела, или да води губитку њиховог статуса, да су у супротности с њиховим личним интересима итд. Такође, у склопу ове активности дефинисаће се правни и процедурални оквир за контролу квалитета примене модела, као и заједничке активности за потребе оспособљавања локалних тимова у другим срединама које су заинтересоване да примењују модел. Подразумеване активности су: пренос свих управљачких компонената (политике, процедуре, правила, интерни стандарди, специјализована управљачка знања и вештине) на укључене школе; пренос појединачних управљачких компонената на подобне и заинтересоване субјекте јавног сектора.

Успостављање одрживости Предузећничког програма за младе има циљ да на примеру пружања непосредне предузећничке подршке циљној групи (40) демонстрира управљачку и оперативну одрживост Предузећничког програма, успостављену на нивоу будућих носилаца модела. Цео процес одвијаће се кроз заједничко организовање предузећничке обуке (25 полазника) и стручне праксе (15 практиканата). Подразумеване активности су: пренос свих извршних компонената Програма „Закорачи ка свом бизнису, изгради своју каријеру!“ (радионичарски концепт, знања и вештине, комплетна основна и пратећа документација) на укључене школе; пренос појединачних извршних компонената наведеног Програма на подобне и заинтересоване субјекте јавног сектора. У случају да будући власници модела немају у свом саставу, или на својим листама кадровске листе ЕПУС-а, уз могућност да се у непосредној комуникацији појединци са те листе ангажују кроз сарадњу с будућим власницима модела.

Успостављање одрживости Менторског програма за младе има циљ да на примеру пружања предузетничког менторинга циљној групи (40) – демонстрира управљачку и оперативну одрживост Менторског програма, успостављену на нивоу будућих носилаца модела. Цео процес одвијаће се кроз заједничко организовање спровођења Програма менторинга. Подразумеване активности су: пренос свих извршних компонената менторског програма „Подели своје знање с младима“ (менторски концепт, знања и вештине, комплетна основна и пратећа документација) на укључене школе; пренос појединих извршних компонената наведеног Програма на подобне и заинтересоване субјекте јавног сектора. У случају да будући власници модела немају у свом саставу кадрове одговарајућег профиле за обављање предузетничког менторинга, њима ће се ставити на увид кадровска листа ЕПуС-а, уз могућност да се у непосредној комуникацији појединци с тим листама ангажују кроз сарадњу с будућим власницима модела.

Промоција модела „Активатор“ има циљ да упозна и подстакне представнике релевантних локалних структура (јединице за локални економски развој у Јабланичком и Пчињском округу, чланови Извршних одбора и локалних Скупштина, образовне институције које укључују тему предузетништва итд.) на успостављање сопственог власништва над моделом, тј. укључивање спровођења модела у сопствене буџете. Предвиђено је организовање инфо-сесија за представнике локалних самоуправа у Јабланичком и Пчињском округу, као и е-промоција за представнике других локалних самоуправа у земљи. У случају исказивања конкретног интересовања, радиће се анализа могућности за примену модела у условима конкретне локалне самоуправе. Подразумеване подактивности су: Избор промотивног тима; Израда Плана промотивне кампање; Организовање инфо-сесија и реализација других планираних промотивних активности; Евалуација резултата кампање.

Украђивање модела у локални јавнополитички и буџетски оквир има циљ да обезбеди функционалност одговарајућих локалних јавних политика, пословне политике – Регионалне привредне коморе Јабланичког и Пчињског Управног округа, наставних планова рада, годишњих планова рада средњих школа, када је реч о одрживом спровођењу модела. Такође, предвиђен је заједнички рад садашњих и будућих власника модела на заговарању и предлагању промена постојећег планског оквира оних субјеката локалног јавног сектора који су подобни и заинтересовани за укључивање у примену модела. Подразумеване подактивности су: формирање стручних тимова за израду одговарајућих Предлога измена и допуна; израда Предлога; упознавање јавности с Предлогом; учешће у јавној расправи; пружање повратних информација.

Како сте пратили напредак и ефикасност пројекта

Израда и спровођење Плана мониторинга и организовање интерне и екстерне евалуације.

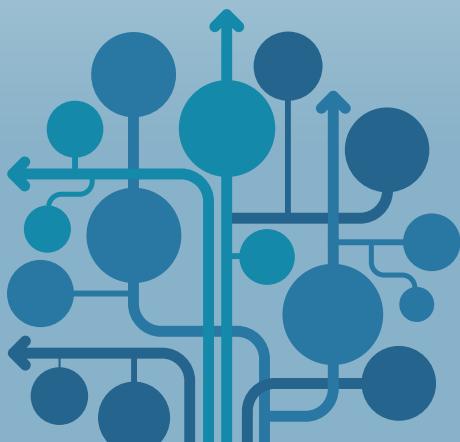
Опис успеха и резултата пројекта

- Креиран, пилотиран, успешно тестиран и акредитован Програм „Активатор“ код Националне агенције за квалификације;
- Статус ЈПОА;
- ЕПуС-Лесковац и ТШ Власотинце акредитовани за примену Програма „Активатор“;
- Преко 2.500 младих добило услуге програма „Активатор“;
- Побољшана функционалност образовних тржишта у шест општина Јабланичког округа;
- Створена и функционише заједница праксе која окупља преко 100 имплементатора модела „Активатор“.

Одрживост постигнутих резултата пројекта

Модел „Активатор“ се већ пет година успешно примењује у општинама Јабланичког округа.

ЕРАЛЕ
Србија

Суфинансира
Европска унија

Ердемус+
Обогађајује животе, шири видике.